

ΕΠΙΣΤΗΜΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΕΤΟΣ Β'.
ΑΡΙΘ. 24

Ἐν Πειραιεὶ Ἀπρίλιος
1885

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΕΚΔΟΤΗΣ
Δ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

« ΣΤΑΓΟΝΕΣ ΥΔΑΤΟΣ ΠΕΤΡΑΣ ΚΟΙΛΑΙΝΟΥΣΙ »

Τὴν σοφωτάτην ῥῆσιν τῶν προγόνων ἡμῶν ταύτην, πολὺτιμον σύμβολον καὶ ἀφειρητὴν ἐδραίαν καὶ ἀσφαλῆ ἀείποτε ἔχοντες, ἀνελάβομεν πρὸ δύο ἐτῶν πλήρεις θάρρους καὶ ἐλπίδος τὴν ἔκδοσιν τοῦ διὰ τοῦ παρόντος τεύχους συμπληροῦντος τὸ Β. ἔτος περιοδικῶς ἡμῶν συγγράμματος. Καὶ τὴν μὲν ἐλπίδα, ὡς πάντοτε, καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ζωοῦσαν ἐν ἡμῖν εἶχομεν, τὸ θάρρος ὅμως, οὐδ' ἄνεν οὐδὲν ἐστὶ γενέσθαι τῶν σπουδαίων, καὶ ἡ ἐλπίς ἐκλείπει ἐλλείψει τούτου, ὁφείλομεν εἰς τὴν ἀδιάλειπτον ἐνθάρρουν καὶ ἀγάπην τῶν ἀκραιφνῶς ἀγαπῶντων ἡμᾶς φίλων καὶ τὴν ἀκραν συμπάθειαν τῶν εὐγενῶς συμμεριζομένων τὴν ἀληθόνα τῆς φρικαλέας ἡμῶν σκοτίας, ἣτις μοιραίως ἐπέπρωτο τὰ καλὴν διὰ πάντας τὸν ἀτέρμονα καὶ ἀνεφῆ ὀρίζοντα τοῦ χρυσοερίου ἡμῶν μέλλοντος καὶ ἡ τάλαιπωρία καὶ αἱ πικραὶ δίκην ἀκαθῶν καὶ τριβῶν τὰ διαδεχθῶσι τὴν διατῆ καὶ ἐν ἐλπίδι σταδιοδρομίαν τῶν ἡμετέρων ἐπιστημονικῶν σπουδῶν τὸ τέγμα τῶν ὁποίων τόσον ἐν ἐλπίδι ἡτερίζομεν ἀλλοτε γεῦ!

Καὶ ὅτι μὲν ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ τῶν δύο ἐτῶν διὰ τοῦ μικροῦ ἡμῖν ἔργον σπουδαίας ἐν τῇ παρ' ἡμῖν φιλολογίᾳ ὑπηρεσίας προσηρέγκαμεν τοῦτο ἀλλοις, λόγῳ τε καὶ ἔργῳ πολλῶ ἡμῶν ἀνωτέροις, δέδοται ἐξετάσαι καὶ ἐκτιμῆσαι, ἀλλ' ἡ εὐγενὴς καὶ πολυάριθμος χορεία τῶν πεφωτισμένων συνεργατῶν ἡμῶν, ἐν οἷς διακρίνονται οἱ πρυνταρεῖς τῶν παρ' ἡμῖν λογογράφων, ἱερογάρται κλεινοὶ ἐν τῇ δημοσιολογίᾳ καὶ πρὸς τούτοις δοκιμώτατοι καὶ ἐν ἐλπίδες κάλαμοι, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἔκθνος καὶ ζωηρὰ ὑπο-

δοχὴ καὶ ὑποστήριξις τοῦ ἡμετέρου συγγράμματος παρὰ τοῖς ἐν τῇ ἡμεδαπῇ καὶ ἀλλοδαπῇ φιλομοῦσις, ἐν οἷς, εἰρήσθω πρὸς τιμὴν μας, συγκαταλέγονται καὶ πλείστοι φιλέλληρες εὐρωπαῖοι, τεκμηριοῦσι τρανῶς, ὅτι τὸ μέλλον τοῦ ἀπὸ μικρῶν ὑρξάμενον « Ἀπόλλωνος » ἔσται εὐρὸν καὶ εἰς πολλὰ καὶ μεγάλα διαπρέψει ἐφ' οἷς ὡς ἀεὶ καὶ νῦν εὐχαιρον ἐκφράσαι ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τὴν διάπυρον καὶ βαθυτάτην ἡμῶν εὐγνωμοσύνην τοῖς πεφωτισμένοις συνεργάταις καὶ πολυτίμοις φίλοις καὶ πᾶσι τοῖς ὁπωσδήποτε συμπράττονσιν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ τοῦ πολυμόχθου ἀλλ' ἐθροφειστάτου περιοδικῶς ἡμῶν συγγράμματος.

Δημοσίᾳ ἐν τούτοις ἐκφράζομεν τὰς εὐγνώμονας ἡμῶν εὐχαριστίας καὶ πρὸς τοὺς διευθυντὰς καὶ ἐκδότας τῶν φιλολογικῶν καὶ ἐθρολογικῶν συγγραμμάτων καὶ ἐφημερίδων, οἵτινες ἐν τοῖς δελτίοις τοῖς ὑπ' αὐτῶν δημοσιευομένοις περὶ τῆς κινήσεως τῆς παρ' ἡμῖν φιλολογίας ἀείποτε μετ' ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέροντος εὐφῆμον ἐποίησαντο μνείας περὶ τοῦ « Ἀπόλλωνος » καὶ εὐχάριστα συνεχάρησαν ἡμῶς δι' οὓς κόπους καὶ ὑπερφυσικοὺς ὡς ἐκ τῆς συμφορᾶς μας καταβάλλομεν μόχθους, ἐν τῷ εὐγενεῖ τῶν γραμμάτων ἀγῶνι.

Οὐχ ἥττον τὰς ἡμετέρας χάριτας ὁμολογοῦμεν καὶ τοῖς ἀναδημοσιεύσασιν ἐν τοῖς δημοσιογραφικοῖς αὐτῶν ὀργάνοις πολλὰς τῶν ἐν τῷ « Ἀπόλλωνι » δημοσιευθεισῶν διατριβῶν, καὶ πρὸς τοὺς εὐαρεστηθέντας τὰ μεταγλωττίσωσιν ἔρια τῶν ἡμετέρων ποιημάτων εἰς τὰς ἐαυτῶν διалέκτους.

Ὑπὸ τοιούτους οἰωνοὺς ἀδιστακτικῶς προβαίνομεν εἰς τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ἔργου ἡμῶν ὑπὲρ οὗ ἔνυχ' τε καὶ σῶματι ἀφιερῶθημεν ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι οὐ παύσεται διαχέων ἐν τῇ σκοτίᾳ ἡμῶν τὰς τηλεφανεῖς καὶ βαλσαμώδεις

μαρμαρυγὰς αὐτοῦ ὁ θεὸς τῆς φιλλίας ἀστήρ, καὶ ἡ αἰγλή τῆς ἐνθαρόνσεως τῶν φιλομούσων οὐ παύσεται φωτίζουσα τὸν ἀτέρμονα καὶ τρικυμώδη πλοῦν τῆς φιλολογικῆς ἡμῶν ὁλάδος.

Τὸ πρόγραμμα τῆς πορείας ἡμῶν ἔσται τὸ αὐτὸ συμπληροῦντες τὰς ὑπὸ τῆς πείρας ὑποδειχθείσας ἡμῖν ἐλλείψεις διὰ τῆς φιλομούσου καὶ εὐγενοῦς ἡμῶν ὑποστηρίξεως, προβαίνομεν θαρραλέοι εἰς τὴν ἐξακολουθήσιν τοῦ ἔργου ἡμῶν, ἐπικαλοῦμενοι ἐπὶ τούτῳ τὴν ἀντιληψὶν τῆς Θείας Προνοίας φανοῦμεν τὸ θεσπέσιον ἐκεῖνο τῶν εὐκλεῶν προγόνων ἡμῶν «Σταγόνες ὕδατος πέτρας κοιλαίνουσιν θαρσεῖν χρῆ, τάχα κεν αὖριον ἄμεινον ἔσται».

Ἐν Πειραιεῖ κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1885.

Δ. Κ. ΣΑΚΕΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΒΕΡΓΚΙΟΥ¹

Ἀναγράψαντες τὰ χρήσιμα περὶ τοῦ δευτέρου τόμου τῆς Ἑλληνικῆς γραμματολογίας τοῦ Θεοδώρου Βεργκίου², ἦν ὡς μετατάφιον ἔκδοσιν προάγει εἰς φῶς ὁ ἐν φιλολόγοις εὐδόκιμος *Hinrichs*, κατ' ἀκολουθίαν ὀφείλομεν νὰ ὑποτυπώσωμεν διὰ βραχυτάτων ἢν ποιοῦνται κρίσιν οἱ περὶ τῶν τοιούτων μάλιστα ἐπαίοντες καὶ περὶ τοῦ τρίτου τόμου, τοῦ ἀπολιπόντος τὰ πιεστήρια περὶ τὴν λήξιν τοῦ παρεληλυθότος ἔτους. Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος λοιπὸν τόμος πρὸς τινι προσθήκῃ εἰς τὸν δεύτερον (ἀπὸ σελ. IX—XI) περιέχει τὴν ἐπεξεργασίαν τῆς τραγωδίας. Καὶ εἰσαγωγή μὲν εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν οὐσίαν τῆς δραματικῆς ποιήσεως τῆς τε τραγωδίας χωρεῖ μέχρι τῆς σελίδος 174, τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ τόμου, οὗ ἡ ἐπιγραφή «*Die Tragödie*»³ διαρροῦσι τρία μέρη, ὧν πάλιν προέτακται διεξοδικὴ εἰσαγωγή (ἐκ σελ. 175—252). Ἐν τέλει δὲ τῆς εἰσαγωγῆς αὐτῆς ὑπάρχει ἀνακεφαλαίωσις (σελ. 248 κ. ἐ.). Καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ μέρει ἐξετάζονται αἱ ἀρχαὶ τῆς τραγωδίας (Ὀλυμ. 61—69), τουτέστιν ὁ Θέσπις, ὁ Χαρίλαος, ὁ Πρατίνος, ὁ Φρόνιχος, ὁ Πολυφράδμων καὶ ὁ Ἀριστίας. Εἶτα δ' ἐπιτελεῖται ἡ ἐποχὴ τῆς ἀκμῆς ἀπὸ τοῦ α. ἔτους τῆς 70 μέχρι τοῦ γ', τῆς 93 Ὀλυμπιάδος, ἐν ᾗ διαστέλλονται τρία τμήματα· I) ὁ Αἰσχύλος σελ. 277—356, II)

ὁ Σοφοκλῆς σ. 356—465 καὶ III) ὁ Εὐριπίδης σ. 465—601. Τούτοις ἔπονται ἐν συναφῇ οἱ τραγικοὶ δευτέρως καὶ τρίτης τάξεως μέχρι ἰσουλίδος 619. — Τὸ τρίτον τμήμα τελευταῖον περιλαμβάνει τὴν μετέπειτα ὑπαρξίν τῆς τραγικῆς ποιήσεως (ἐν σελ. 619—620) ἀπὸ Ὀλυμ. 94—120, ὅτε ἀπαντῶσι τὰδε τὰ ὀνόματα Ἀστυδάμας⁴ ὁ πρεσβύτερος καὶ νεώτερος, Σοφοκλῆς καὶ Εὐριπίδης ὁ νεώτερος καὶ ἄλλοι. Καὶ τοὶ ὁ ἐν Βερολίνῳ καθηγητῆς κ. *Bruchmann* προσνέμει τῷ ἐκδότῃ κ. *Hirichs* διὰ τὸ ἐπιμελὲς τῆς ἐργασίας τὴν αὐτὴν εὐλογίαν, ἧς κατηξίωσεν αὐτὸν καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ δευτέρου τόμου καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐκδηλοῖ τὴν χαρὰν αὐτοῦ ὅτι ἡ τοῦ Βεργκίου ἐργασία ἤδη νῦν πρόκειται πλήρης, ὅμως οὐδὲ τὸ παράπαν παρέρχεται ἐν σιγῇ τὴν λύπην ὅτι πάλιν κορμὸς μόνον εἶναι καὶ ὅτι ἀπαγορεύεται ἡμῖν νὰ ἔχωμεν ἴσια ἴσια παρὰ λόγιον οἷος ὁ Βέργκιος ἐνιαίαν καὶ συνετελεσμένην ἔκθεσιν τῆς ἑλληνικῆς γραμματολογίας· διότι ἐν πρώτοις ἐλλείπει ἐν τῷ προκειμένῳ τόμῳ ἡ ἐπηκριβωμένη πραγματεύσις τῆς Ὀρεστέας (τῆς ἀριγνώτου τετραλογίας τοῦ Αἰσχύλου, ἣν ὡς γνωστὸν συναπαρτίζουσιν ὁ Ἀγαμέμνων, οἱ Χορηφοί, αἱ Εὐμενίδες καὶ δρᾶμα σατυρικὸν ὁ Πρωτεύς) ἡ συζήτησις περὶ τῆς Ἠλέκτρας τοῦ Σοφοκλέους καὶ πλείονων δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου. Τὸ δὲ σπουδαιότερον ὀλίγη ἡ ἐργασία παρατηρεῖται ἐπὶ τῆς ἱστορίας τοῦ πεζοῦ λόγου, ὅστις περιληφθήσεται ἐν τῷ τετάρτῳ τόμῳ, ἐν ᾧ δημοσιευθήσεται καὶ ἡ κωμῳδία. Παρεκτὸς τούτου μικροῦ δεῖν οὐδὲν μανθάνει ὁ ἀναγνώστης περὶ τῶν φυλετικῶν καὶ διαλεκτικῶν σχέσεων. Ἐν τούτοις ὁ γλωσσικὸς τύπος τῆς τραγωδίας ὑπετυπώθη εἰς γενικοὺς χαρακτῆρας. Ἀπανταχοῦ δ' ἡ ἔκθεσις ἐκπρέπει ἐπὶ δυσὶν ἀρεταῖς. Πρῶτον ὁ Βέργκιος παρέχει ἐνδελεχῶς τὰς πηγὰς, ὅπερ πολῦτιμον καθίσταται παντὶ ἀναγνώστη διαφερόντως δὲ τῷ μέλλοντι νὰ διερευνήσῃ τὰς ἀναρίθμους λεπτομερείας καὶ πρὸς τοῦτο ὁ τρίτος οὗτος τόμος διδῶσι πολλαπλὴν ἀφορμὴν. Δεύτερον εἶναι φανερόν ὅτι ὁ συγγρα-

1) Th. Bergk. Griechische Litteraturgeschichte. Dritter Band aus dem Nachlass herausgegeben von Gustav Hinrichs. Berlin, 1884. εἰς 4ον σελ. 620. τιμὴ 7 μάρκαι. 2) ἐν φυλλαδίῳ τοῦ περιοδικοῦ Ἀπόλλωνος κατὰ μῆνα Αὐγούστου 1884.

3) ἡ Τραγωδία.

4) Χάριν τῶν πολλῶν μεταγράφομεν ἐν τῇ ὑποσημειώσει ταύτῃ τὰ δέοντα περὶ τῶν προμνημονευθέντων ποιητῶν ἐκ τοῦ ἡμετέρου τεύχους τῆς ἑλληνικῆς γραμματολογίας (ἥτις τύχη ἀγαθὴ συμπεριληφθεῖσα ἤδη ἐν τῷ προγράμματι τῶν Γυμνασίων διδάσκεται). Λοιπὸν 1) Ἀστυδάμας ὁ πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Μορσίου ἀξιοῦται ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ διαφερούσης εὐδοκίμησης. Κατὰ Σουΐδαν συνέθεσεν οὗτος 240 τραγωδίας, ἀλλὰ μόνον ἐπιγραφὰς τινῶν δραμάτων καὶ ἐν ἐπίγραμμά σωζεται. 2) Ἀστυδάμας ὁ νεώτερος μνημονεύεται καὶ αὐτὸς ὡς τραγικός. Πάντες δ' οὗτοι οἱ ποιηταὶ οὐ μόνον συνδέονται ἀλλήλοις διὰ συγγενείας, ἀλλὰ συναποτελοῦσιν ἴδιον σύμπλεγμα. Καὶ τοὶ μετὰ μεγάλῃ τῆς εὐσεβείας ἔχονται τῶν μεγάλων προγόνων, οὐδὲν ἥττον στεροῦνται ἀναντιλέκτως τοῦ πνεύματος τοῦ Αἰσχύλου. Εὐτυχῶς ἐσώθη ἀξιωμακρὸν μνημεῖον τῆς δραστικότητος τῆς περὶ τῆς ὁ λόγος ποιητικῆς σχολῆς, διότι ἡ τραγωδία Ῥῆσος ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Εὐριπίδου παραδοθεῖσα συνετέθη πάντως ὑφ' ἐνὸς τῶν διαδόχων τούτων τοῦ Αἰσχύλου. 3) ὁ Σοφοκλῆς ἔγγονος τοῦ ὁμωνύμου ποιητοῦ καὶ ὁ νεώτερος Εὐριπίδης ἀνεψιὸς τοῦ ὁμωνύμου τραγικοῦ ἦσαν μὲν κληρονόμοι μεγάλων ὀνομάτων, ἀλλὰ ὡς ἐκ τῶν ἐφημέρων ἐργασιῶν αὐτῶν ἐξέρχονται μόνον εἰς τὴν ἡμετέραν χρεῖαν τῆς σκηνῆς.